

Wm Faber

KNUD FABER

29. AUGUST 1862 — 3. MAJ 1956

Den 3. maj 1956 døde professor, dr. med. Knud Faber over 93 år gammel. Siden 1932 havde han været emeritus, men dette betød ikke for hans vedkommende, at han havde været »ude af tjeneste«, tværtimod, den del af hans virke, som har haft den største direkte betydning for Aarhus Universitets udvikling og vækst, faldt i årene efter hans afgang.

I lang tid forud havde han med dyb interesse for sagens kulturelle betydning arbejdet for oprettelsen af et nyt universitet; han var et meget indflydelsesrigt medlem af det »Udvalg til Overvejelse af Spørgsmålet om et Universitet i Jylland«, som undervisningsministeriet nedsatte i 1919, og da han var formand for dettes underudvalg angående stedet for et nyt universitet, fik hans realitetssans og klarhed stor betydning for, at udvalgets store flertal i betænkningen af 1925 med vægtige argumenter udpegede Århus som det bedst egnede sted. Det stærkest betonedede argument herfor var, at muligheden for oprettelsen af et lægevidenskabeligt fakultet her var langt bedre end andetsteds, fordi der fandtes et veludviklet hospitalsvæsen. Men Faber har på intet tidspunkt set ensidig medicinsk på universitetssagen, han har fra første færd fremhævet, at man måtte skabe et *helt* universitet; det måtte ske gradvis, men universitetet skulle udbygges fuldt. Da udvalgsflertallets forslag til oprettelse af en universitetsundervisning efter visse ændringer, der skyldtes undervisningsminister Nina Bang, var strandet, støttede Faber i samarbejde med Victor Albeck professor Erik Arups forslag, der førte til oprettelse af universitetsundervisningen i Jylland i 1928 med undervisning til filosofikum og propædeutisk undervisning i dansk, engelsk, fransk og tysk. Knud Fabers indsats for denne udvikling kan næppe vurderes højt nok. Gennemførelsen af forslaget afhang af lærerforsamlingen ved Københavns Universitet, og mere end nogen anden skyldtes det ham, hans klogskab og diplomatiske dygtighed, at sagen i maj 1928 bjergedes igennem med 32 stemmer mod 30.

I de følgende år, hvor grundlaget for det lægevidenskabelige studium skabtes, arbejdede Faber intimt sammen med Albeck, og da universitetsbestyrelsen efter Albecks død i januar 1933 omdannedes, blev professor emeritus Knud Faber undervisningsministeriets kommitterede i bestyrelsen.

Som man ved, indviedes Aarhus Universitets første institutbygning den 11. september 1933. Oprettelsen af denne bygning var muliggjort ved den første universitetslov af 1931, der anerkendte den lægevidenskabelige forberedelseseksamen, hvortil der da endnu ikke var begyndt nogen undervisning, men *ikke* den i 1928 påbegyndte humanistiske undervisning. Først i 1934 opnåede denne anerkendelse efter lange og besværlige forhandlinger. Fabers støtte til denne sag ved forhandlin-

gerne og ved utrættelig og klog påvirkning af indflydelsesrige, politiske og akademiske personligheder må vurderes højt.

Gang på gang har Faber i de år, hvor han var kommitteret, på afgørende måde været med til at planlægge og fremme udviklingen, gang på gang har han ved sin kølige, klare, overbevisende argumentation, som han vidste at fremsætte i det psykologisk rette øjeblik, afgjort stemningen, så at fremskridt og vækst for Aarhus Universitet opnåedes. Det gjaldt ikke mindst det medicinske fakultet, hvor flere gange store vanskeligheder har måttet overvindes. Besynderligt nok var den stærkeste og sidste modstander på denne front hans gamle elev og medarbejder C. E. Bloch, Københavns Universitets rektor. Det var ikke blide ord, der faldt de to imellem. Men sejren blev Fabers, hans sag og hans argumenter var stærkest.

Fabers arbejde for Aarhus Universitet har været af fremragende betydning, båret af den varmeste kærlighed til sagen og ledet af hans konstruktive fantasi og hans store klogskab og indsigt. Efter at alderens legemlige svaghed havde hæmmet hans aktivitet, bevarede han i sin usvækket levende ånd dyb interesse for og glæde ved universitetets vækst. Det var udtryk for Aarhus Universitets dybe taknemmelighed, at Knud Faber ved årsfesten i 1946 udnævntes til æresdoktor. Trods sine 84 år var han til stede ved promotionen, og han deltog med liv og lyst i festen om aftenen. – Så sent som ved 25 års jubilæet i 1953 var han til stede både ved højtideligheden i aulaen og ved festen på rådhuset. Med det milde, indtagende smil, som han havde, når der skete noget, han var tilfreds med og glædede sig over, fulgte han højtidelighedens og festens begivenheder og taler vågent og opmærksomt.

Knud Fabers medicinske løbebane begyndte i bakteriologien, hans disputats om tetanus var banebrydende, han var den første, der påviste tetanustoxinet, hvorved han bidrog væsentligt til forståelsen af stivkrampens patogenese og klinik. Efter at han i nogle år havde været reservelæge ved Chr. Grams afdeling, blev han i 1896, 34 år gammel – 11 år efter at han var blevet cand. med. – professor i klinisk medicin ved Københavns Universitet og overmedicus ved Frederiks Hospitals afd. B., som i 1910 flyttede til Rigshospitalet. Han fik sit professorat efter offentlig konkurrence med den udmærkede kliniker, senere overmedicus ved kommunehospitalet, A. Fløstrup.

I de 36 år, Faber indtog denne stilling, skabte han en videnskabelig klinisk skole. Hans egne videnskabelige arbejder, der særlig koncentreredes om fordøjelseskanalens sygdomme, var banebrydende, hans patologisk-anatomiske undersøgelser skabte det grundlag, der havde manglet for et exact studium af disse lidelser, og de gjorde ham berømt. Han fandt i forbindelse med disse undersøgelser som den første den sygdom, som overalt i verden betegnes som Faber-anæmien, en anæmiform som er karakteriseret ved, at de røde blodlegemer er hæmoglobinfattige, og ved at der findes ophævet syresekretion i mavesækken. En lang række arbejder på disse områder bidrog yderligere til at fæstne hans videnskabelige position, præget som de er af hans skarpe syn og klare, enkle fremstillingsmåde.

Det lykkedes ham meget tidligt at knytte dygtige og interesserede unge læger til afdelingen, og dem inspirerede han til arbejde med videnskabelige kliniske problemer. Han forstod at få dem til at udfolde sig, så med sin kølige og klare forstand parret med dyb interesse for problemerne, hvor det værdifulde lå, og fik – ofte umærkeligt for dem – ledet sine elevers tanker den rette vej. En lang række vigtige arbejder udgik fra hans afdeling. Disse arbejder omhandler adskillige emner inden for medicinen, men samler sig i særlig grad om gastroenterologien. Hvilken indsats, det var at få sat et sådant arbejde i gang, kan man få et indtryk af, når man får at vide, at der overhovedet intet laboratorium fandtes i afdelingen, da han overtog den. Mulighederne for et klinisk-videnskabeligt arbejde måtte først skabes, og det gjorde han. Og han vidste at udnytte mulighederne, da de var bragt til veje.

Han reformerede undervisningen af de medicinske studenter. Han så, at studenternes antal nødvendiggjorde at begrænse tilhørerantallet ved de examinatorske klinikker, og at muligheden for klinisk undervisning af alle de studenter, der skulle have denne undervisning, lå i kliniske forelæsninger efter fransk mønster. – Også her måtte han selv skaffe de ydre muligheder til veje, der fandtes intet auditorium. Det lykkedes hurtigt, så at han som den første her i landet kunne indføre kliniske forelæsninger i den medicinske undervisning. Ingen, der har hørt hans forelæsninger, har kunnet undgå at påvirkes af den nøgterne klarhed, den enkelhed, som prægede hans fremstilling. Og så, engang imellem brød hans varme følelser igennem. Jeg husker en forelæsning over et svært sygdomstilfælde, hvor han talte om prognosens alvor, »Men«, sagde han, »vi skal ikke opgive håbet, og patienten skal have håb. Alt, hvad man fra sine egne og andres erfaringer kan skrabe sammen af håb, det skal man samle sammen og give til sin patient«. Bag det kølige ydre var hans hjerte varmt.

I sine examinerier for ældste hold forlangte han klarhed, tågede og flertydige svar tåltes ikke. Hans første ord, når klinicisten havde afleveret sit journalreferat var: »Vil De sige mig alt, hvad De mener patienten fejler«, derefter: »Fejler han andet?« og så: »Er der nogen forbindelse mellem de sygdomme?« – Ethvert forsøg på at knibe udenom et spørgsmål standsede han momentant med: »Det spurgte jeg ikke om!« Han interesserede sig ikke for spidsfindigheder og finesser; men han krævede klarhed og tvang studenterne til at tænke klart og udtrykke sig klart.

Faber tog initiativet til skabelsen af en nordisk lærebog; han opfordrede sine kolleger Karl Petrén i Lund og Peter F. Holst i Oslo til i samarbejde med ham at udgive en lærebog i intern medicin (1915–18). Det var den første lærebog forfattet af lærere ved alle de nordiske universiteter, et værk, som har haft stor betydning for samarbejdet i nordisk medicin og for studenter og læger i de nordiske lande.

Ikke blot i Norden, men i hele verden havde han forbindelser. Alle af betydning kendte ham. Knud Faber og Thorkild Røvsing var de første danske klinikere, der havde faglig-videnskabelige forbindelser over hele verden. Fabers internationale position som intern mediciner var meget høj, og talrige videnskabelige æres-

bevisninger markerede dette, han blev således æresdoktor ved Edinburghs og Uppsalas universiteter og æresmedlem af talrige lægevidenskabelige selskaber i England, Tyskland, Frankrig, Finland, Sverige, Norge og De forenede Stater. – Det var også udtryk for hans anseelse i den medicinske verden, at hans afsnit i den nordiske lærebog om sygdomme i ventrikel og tarm udkom på tysk og på spansk, den sidste oversættelse i 4 oplag (1923–35).

I betragtning af det store arbejde, Knud Faber gjorde med videnskabelig forskning, med undervisning, med andre universitetspligter, med ledelsen af en stor hospitalsafdeling, med deltagelse i nordisk og internationalt samarbejde, kunne man have ventet, at hans tid dermed havde været fuldt besat. Men hans indsigt, klogskab og energi var for betydelig til, at man kunne undvære ham, når vanskelige opgaver skulle løses. Han blev i 1901 medlem af kommissionen til bekæmpelse af tuberkulosen og deltog i skabelsen af Nationalforeningen, i hvis forretningsudvalg han sad lige fra foreningens oprettelse. Fra 1906 var han viceformand, og han var foreningens centrale, aktive skikkelse. Det var ham en stor glæde at opleve tuberkulosens store tilbageslag i Danmark i årene efter 1935.

I 1908 blev Knud Faber formand for Medicinalkommissionen, hvis opgave det var at udarbejde forslag til en reorganisation af Danmarks sundhedsvæsen. I denne kommission udfoldede Faber sine store evner som organisator og forhandler, og de meget vigtige resultater af kommissionens arbejde skyldtes i meget væsentlig grad ham. Det gamle sundhedskollegium afløstes af Retslægerådet og Sundhedsstyrelsen, embedslægevæsenet omdannedes og udvidedes til den nuværende ordning, den kommunale sygepleje oprettedes, nye love for tandlægevirksomhed, for jordemodervæsenet og for sindssygevæsenet udarbejdedes og blev næsten uændret vedtaget af Rigsdagen. I alt væsentligt består disse love og institutioner stadig som kommissionen skabte dem. Det er svært at forestille sig, hvilket kæmpemæssigt arbejde der ligger bag alle disse reformer, og hvilke overordentlig store krav, der har været stillet til kommissionens formand. Det er også såre vanskeligt at se, hvilken anden mand, der kunne have gennemført dette store og betydningsfulde arbejde.

Efter sin afgang i 1932, hvor han som nævnt blev ministeriets kommitterede i Aarhus Universitets bestyrelse, syslede han også med andre ting. Han skrev Tuberkulosen i Danmark I-III (1926–38), han skrev medicinsk historie: Tre Klinikere. Thomas Sydenham, Theophile Laënnec, James Mackenzie (1936), Fra Sundhedskollegium til Sundhedsstyrelse (1939), I. D. Herholdt (1942), universitetshistorie: Aarhus Universitet, dets Fortid og Nutid (1937), Mit Universitetsliv (1943), Opbygningen af Aarhus Universitet (1946), Personlige Erindringer (1949). Altsammen i den sobre og klare stil, som var hans.

Et sjældent virksomt og frugtbart liv har han levet. Mange unge og yngre medicinere og andre akademikere har ikke kendt Knud Faber, men lige fuldt lever hans værk i dansk medicinsk klinik, i dansk medicinalvæsen, i dansk universitetsliv, udødeligt ved det, han skabte, de baner han brød, de veje han viste.

C. Holten.